

Udgaar i Allinge-Sandvig.
Gudhjem. Østerlars. Hasle
Ølsker, Rutsker, Rø og Klemens.

Ansvarshavende Udgiver:
Otto Gornitzka. - Telefon 74.
Trykt i Allinge Bogtrykkeri

Nr. 227

Alm. Annoncer 10 Øre pr. mm, efterf. Gange 8 Ø.
Forretningsann. 8 - - - - 6 Ø.

Fredag den 4. December

Annoncer og lokalt Stof maa være indleveret
senest 2 Dage før Bladet udgaar.

1931

Drik Vand

Vandets Betydning for Sundheden.

Som alle ved, er Vandet en Livsnødvendighed. Hvor der intet Vand er, der er Ørken. Ingen Plante og intet Dyr kan trives uden Vand, og det forekommer derfor ogsaa meget stærkt udbredt i Naturen. Vi finder Vandet i forskellige Former som Vædske i Vandløb. Søer og Have, i form af Sne og Is og som Vanddampe i Luften. Vi ved sikkert alle, at Vandet koger ved en Temperatur af 100 Gr. C. og fryser ved 0 Gr. En nogen mindre kendt Egenskab, som Vandet har, er den, at det har den største Varmefylde af alle flydende Stoffer, og det er en Egenskab, som har saa stor Betydning for dens Anvendelse i Lægekunstens Tjeneste

Af de mange forskellige Stoffer, som Menneskelegemet bestaar af, udgør Vandet ca. 60 pCt., ligesom vore Fødemidler for en stor Del udgøres af Vand.

Vandet fortjener at faa en langt større Anvendelse end det i Virkeligheden har.

I Danmark bruges der fra 61 til 241 Liter pr. Individ i Døgnet, altsaa noget forskelligt i de forskellige Byer. I København anvendes der 137 Liter pr. Individ i Døgnet. Men f. Eks. i Oslo er Vandforbruget større end i København, og i de fleste Byer i Amerika er det endnu større. Det ligger i, at Amerikanerne er flittigere til at bruge Vand end vi. Det er saaledes derovre, at næsten hver Familie har sit eget Badeværelse.

Vandet fortjener et større Forbrug, en Tilfældet er i Øjeblikket, fordi der spiller saa stor en Rolle for Sundhed og Velvære. Hvis vi skal holde os raske og sunde, er det nødvendigt at holde vor Organisme ren, og denne indvendige Vask, om jeg maa bruge det Udtryk — er ikke mindst vigtig, bl. a. fordi der ved for ringe Vædsketilførsel kan blive Anledning til Dannelse af Grus og Sten i Urinvejene paa Grund af for stærk koncentreret Urin. Ved rigelig Vanddrikning vil man imidlertid være i Stand til at modvirke denne Tilbøjelighed og bidrage til at holde Urinvejene fri ogsaa for andre sygelige Processer. Rigelig Vanddrikning bidrager ogsaa til en hurtigere og stærkere Fornyelse af Vævsvædskerne: Blodet, Lymfen, Galden, osv. At denne Fornyelse er af overordentlig Betydning, kender man saa udmærket godt fra Forsøg. Man kan tage levende Væv og holde det i Live i lange Tider udenfor Organismen i Serum, men en

Betingelse for, at det skal kunne leve videre, er, at Serumet stadig fornyes. Nu kan man stille det Spørgsmaal:

Hvad Slags Vand skal man drikke?

Kan man drikke det almindelige i vore Vandledninger forekommende Vand? Ja, det kan man udmærket, det er i næsten alle Byer i Skandinavien et godt og rent Vand. Er det ikke bedre at drikke de stærkt opreklamerede Mineralvande? Nej de har ikke nogen større Værdi ud over den, der ligger i selve Vandet. De indeholder nogle flere Salte, som kan gøre dem mere velsmagende, men man faar ikke nogen større helbredsbringende Virkning ved at bruge dem.

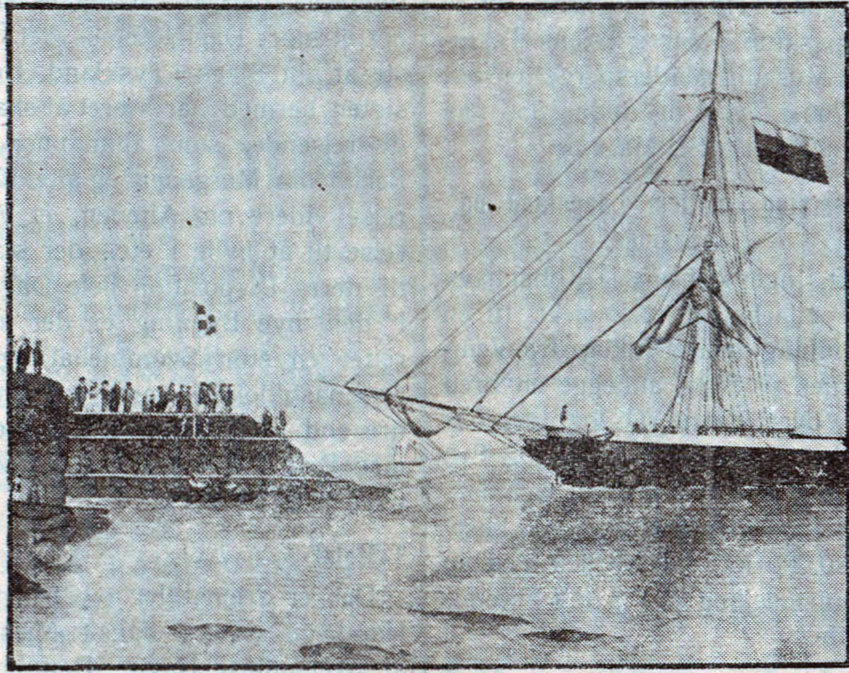
Disse Mineralvande kan indeholde 0,2—2,4 pCt. af de forskellige Salte og er tilsat en Del Kulsyre, som giver Vandet en vis Friskhed og holder Saltene opløst. — Brugen af Mineralvande har sin Betydning under visse Sygdomme,

Man skal drikke Vand naar man er tørstig, og undertiden ogsaa, naar man ikke er tørstig, thi det er ikke altid, at Tørsten dækker Legemet's Krav i saa Henseende.

Tørst er et Udtryk for, at Organismen trænger til Vand.

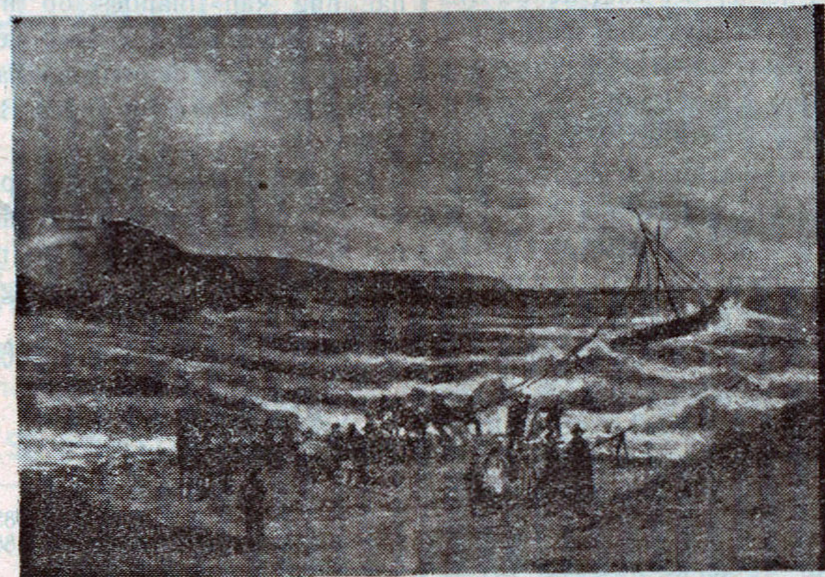
Men kunde man ikke lige saa godt drikke til regelmæssige Tider? Jo, det kan man og det endda med Fordel. Det er en udmærket Vane at drikke paa fastende Mave, naar man staar op om Morgenen. Herved giver man den øverste Del af Fordøjelseskanaalen og Mavesækken en god Udskyldning, som bidrager sig til at rense og forny Slimhinderne her. Ved gammel Mavekatarr finder man ofte, at saadan Vanddrikning om Morgenen virker udmærket. — En anden Tid, der er meget passende at drikke Vand paa er $\frac{1}{2}$ —1 Time før hvert Maaltid. Drikke til Maaltidet kan man jo ogsaa, men det er næppe saa hensigtsmæssigt. Nyder man større Mængder Drikke til Maaltidet, saa vil det medføre et større motorisk Arbejde for Mavesækken, og dette kan atter medføre Ildebefindende og kan vel heller ikke undgaa at forsinke Fordøjelsesprocessen i Mavesækken. Smaa Mængder har derimod næppe videre Betydning i saa Henseende.

Af Dr. Einar Eriksen i „Sundhedsbladet“.

Havarist indbugseres i Allinge Havn (ca. 1860).

Efter original Tegning tilh. Sparekassebest. Hjorth-Ipsen.
De høje Havnemøler raseredes i Stormfloden 1872.

En Stranding i Sænebugten i det forrige Aarhundrede.

Efter Maleri af Lorange, tilh. Hjorth-Ipsen. Illustr. til Hammershus Birks Hist.

Carit Etlar.

— De allerfleste af dette Blads Læsere kender sikkert Navnet Carit Etlar eller Carl Brosbøl, som hans rigtige Navn er. Han fødtes i Fredericia 1816.

Faderen var Tobaksfabrikant, og da Sønnen havde gode Evner, vilde Faderen have, at han skulde være Jurist. Men det havde han ikke Lyst til — han vilde være Kunstner. Blandt Faderens Folk var der en Karl ved Navn Søren Syvkær, som kunde et Utal af Folkeeventyr og Historier. Disse fortalte han Drengen, der formelig slugte dem. Og ret tidlig begyndte han at nedskrive dem. — Foruden Lysten til at skrive, tegnede han. Men Faderen vilde ikke hjælpe ham frem paa Kunstnervejen.

Carl løb da hjemmefra, da han var 16 Aar, og kom til København. Her kom han paa Kunstakademiet ved Kronprins Frederiks Hjælp.

Kronprinsen — senere Frederik den Syvende — havde en Tid opholdt sig i Fredericia og da lovet den gamle Brosbøl at ville hjælpe hans Sønner, hvis de kom i Bekneb.

Den første Tid i København var svær for Carl Brosbøl. Han fortæller saaledes i sine Minder:

Omsider havnede jeg i et Kvistværelse i Badstuestræde Nr. 120, Dette Logi maatte jeg imidlertid snart forlade, da der ikke fandtes Seng. De første Nætter, jeg var i København, laa jeg paa Gulvet med min Kiste til Hovedpude. — Derfra flyttede jeg til et Kvistværelse i Borgergade. Dets ene Væg bestod af røde Tagsten, som jeg efterhaanden tapetserede med Avis papir. Dermed var Atelieret færdigt. — Det var nu alligevel en streng Tid, og jeg gik mangen en Gang sulten i Seng uden at vide, hvor jeg skulde faa Føde fra den følgende Dag.

I Begyndelsen var der endnu Ost og Smør til Brødet, „senere kom vi om paa det tørre Brød“, og naar det gik højt til, hentede jeg for 2 Sk. Kartoffler og for 1 Sk. Soves skraas overfor i Kælderen. — Hjemmefra fik jeg ingen Hjælp, uden naar min Moder en sjelden Gang sendte mig et Rugbrød og en Krukke Fedt. Skorpen gemte jeg til om Søndagen, Krummen var Hverdagmad.

I de første 3 Maaneder i Hovedstaden smagte jeg ikke varm Mad og havde ingen Ovr i mit

Værelse. Min kraftige Konstitution var lige ved at bukke under“.

Efter nogle Aars Forløb blev det Carl Brosbøl klart, at Pennen faldt ham bedre i Haanden end Penslen, og han skrev sin Bog „Smuglerens Søn“. H. C. Andersen syntes godt om den og den udkom under Mærket Carit Etlar. Carl Brosbøl havde foretaget flere Udflugter til den jyske Hede og var blevet godt kendt med Taterne. Han fortalte gerne for dem, og dertor gav de ham Navnet Emtaris (Fortælleren), og dette i Forbindelse med Bogstaverne i hans Ungdomselskedes Navn dannede hans Forfattermærke.

1844 blev han Student og besvarede den udsatte Prisopgave, som han vandt; men hævdede i Stedet for Medaljen 62 Rigsdaler og rejste til Jylland, for at besøge Blicher og Taterne.

Carit Etlar skrev nu flere Skuespil, hvoraf nogle gjorde Lykke, Fortællinger og Romaner. 1848 deltog han som frivillig i Krigen. 1855 udkom „Gøngehøvdingen“, vistnok den mest læste af alle hans Bøger. Af andre kendte Bøger kan nævnes „Viben Peter“, „Fangen paa Kalø“ og „Salomon Baadsmænd“. Ialt skal hans Bøger være udkommet i over 2 Millioner Eksemplarer, og efter hvad Statistiken viser, skal hans Bøger være de mest læste herhjemme og i Norge.

Da Carit Etlar fyldte 80 Aar blev han udnævnt til Professor og hædredes med Gaver og Telegr. fra det ganske Land.

Sine sidste Aar levede han i en Villa i Gentofte. Her døde han 1900 — 84 Aar gammel — og blev efter eget Ønske begravet i en i Haven beliggende Kæmpehøj.

— Carit Etlar har øvet en stor Gerning i vort Folk ved sine gode og sunde Bøger, og sent vil hans Navn mindes.

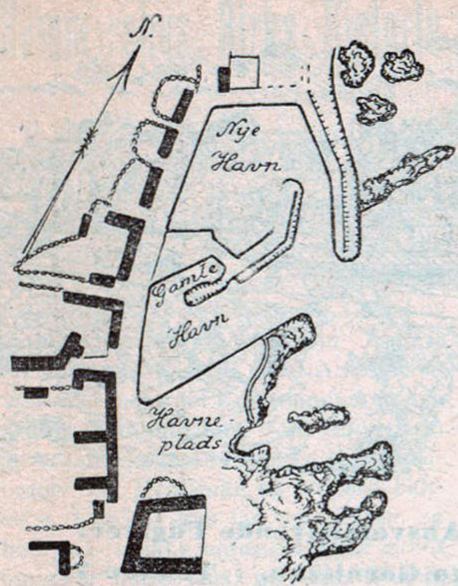
Verden og vi.

Moderne Skolebygning.

I Lübeck har man nylig fuldendt en Skolebygning med mange moderne Indretninger. Væggene, som skiller Klasseværelserne fra Korridorerne, bestaar af Glasskabe som lader Lyset passere fra Klasserne til Korridorerne. I Skabene opbevares Lærebøger, Elevarbejder m. m. Der er rindende Vand i hvert Klasseværelse, og i Fysiksalen har hver Elev Gas, Elektricitet og Vandledning installeret ved Pulten. Der er eget Planetarium og endog et Drivhus, hvor Børnene lærer elementært Gartnararbejde. — I Kælderen er indrettet Mejeri, saa Eleverne kan faa Mælk til Frokosten.

Gennem Afrika vil der snart blive aabnet en gennemg. Jernbane

Allinge Havn 1858

Tegning til „Hammershus Birks Historie“, se 4. Side.

Folketælling.

Er de aarlige Opbud af Papir, Arbejde, Besvær for Borgerne o. s. v., som Folkeregister og Skatte-skemaernes Fremstilling, Udsendelse, Udfyldelse, Indsamling o. s. v. kræver, mon hele Postyret er Pengene værd? De samme Resultater kunde sikkert naas ad anden og lettere Vej, f. Eks. ved et Supplement i Skattevæsenets aarligt tilbagevendende Skatteblanketter.

Amerika og Penge.

Den amerikanske Presse er i Almindelighed tilfreds med Op-retholdelsen af Guldstandard; alt det øvrige ligger for fjernt til at have virkelig Betydning Senator Borahs Indlæg for Annullering af Gæld og Erstatninger tales der vel om, men der ydes det kun ringe aktiv Støtte, For eller senere vil Amerika komme til at annullere sine Krav, med eller uden Betingelser; og Landet vilde ikke tabe ved, at det sker jo før jo hellere. (New Statesman)

Bogbind, som kan vaskes.

Stettins Kommunebiblioteker anvender en hidtil lidet brugt Metode, hvorved de Bøger, som udlaanes, gøres mere holdbare. De besprøjtes med en farveløs Opløsning, der danner et fast Lag, som taaler at vaskes paa Bindet og Ryggen, saa at Bøgerne endda kan være i originalt Bind.

Ejendommeligt Mindesmærke.

I en tysk Skolegaard er der rejst et Mindesmærke for de i Krigen faldne Heste; det bestaar af en Tavle, hvilende paa en Sokkel af Kampesten, indrammet af Hesteskø og kronet af Hestehoveder.

Redningstjenesten udvides.

Rundt om i Tyskland foretages for Øjeblikket en betydelig Udvidelse af Redningstjenesten. Paa Landevejen Berlin-Dresden har Zoneredningskorpset saaledes 25 egne Meldingsstationer samt 48 Stationer, fordelt paa Restaurationer o. l. langs Vejen, hvor der findes alt fornødent til at yde første Hjælp Dag og Nat,

Sollys og Mælkefedt.

Sollysets ultraviolette Straaler har vist sig at have Indflydelse paa Mælkens Fedtindhold hos græssende Køer. De Dyr, der græsser paa Solsiden af en Dal, giver fedtrigere Mælk end de, der græsser paa samme Dals Skyggeside.

Vor Konkurrent paa Smørmarkedet.

New Zealand, der har flere Køer og omtrent 200 Gange saa mange Faar som Danmark, har kun en Befolkning paa 1,5 Mill., og deraf er ikke engang en Trediedel beskæftiget ved Landbrug. Befolkningstætheden er 6-7 pr. Kvadratkilometer om henvend 80 i Danmark.

Det lykkeligste, der kunde hænde med Henblik paa Smørmarkedets Udvikling, vilde være en hurtigst mulig Fordobling af New Zealands Befolkning skriver Landmanden.

Nyt røgfrit Krudt.

Efter fem Aars Arbejde er det lykkedes et kemisk Laboratorium i Amerika at fremstille røgfrit Krudt, der i Kvalitet langt overgaar de hidtil kendte Sorter og særlig egner sig til Jagtbrug, da da det holder sig lige virkningsfuld i tørt og fugtigt Vejr.

En af Symaskinens Opfindere.

Østrigeren Josef Madersperger, den første, der benyttede to Traade til Dannelsen af en Søm, har nu faaet sit Mindesmærke. Hans Buste blev forleden opstillet i Wiens Tekniske Højskole; hans første Symaskine staar i Wiens Tekniske Museum. Madersperger er født i 1766 i Tyrol og døde 1850 paa Fattighuset i St. Marx.

Dæmning mellem Langeland og Taasinge.

Et Ingeniørfirma i København har udarbejdet et Projekt til en Dæmning med Broklap fra Vemmenæs til Sigø, anlægge en bred Vej over denne Ø og derefter fortsætte med Dæmning og Bro til Rudkøbing. Projektets Gennemførelse er beregnet til at koste 1,080,000 Kr. Der regnes med en Gennemsejling paa 5 m's Spændvidde.

Børnesagens Julestjerne.

Den 9. December sælges „Børnesagens Julestjerne“, den fine lille Stjerne, der skal tænde Lys i mangt et ulykkeligt Børnesind.

Er det dog ikke meningsløst, at vi her i vort Land overhovedet har ulykkelige Børn? Er det ikke en Skamplet for os alle?

Vi kan, ved at undvære blot 10-Øre, være med til at afvaske denne Skamplet i vort Samfund, og vi bør gøre det! Vi har alle en eller flere 10-Øre at undvære i Taknemlighed over, at vi har været i Stand til at bygge et trygt Hjem op for vore egne Børn.

Jeg opfordrer da hermed enhver Mor og enhver Far til, i en stille Stund, at tænke lidt over Livets Uretfærdighed og købe en hel Række Julestjerner og hefte dem over deres lykkelige Børns lille Seng, og fortælle dem om deres smaa, fattige Kammerater.

Carla Meyer,
Form. for de danske Husmoderforen.

Revision.

Det hænder ikke sjældent, at saa alt for ofte, at offentlige Kontorer udfærdiger Kvitteringer paa en saa skødesløs Maade, at det for svage Sjæle ligefrem virker som Opfordring til Forfalskninger. Eksempelvis kan nævnes Toldvæsenets Optrædninger, hvor Beløbet kun angives ved en Blyantpaategning, der let kan forfalskes — og det skønt denne Optrædning sandsynligvis er det eneste Regnskabsbilag. Saadanne Metoder forklarer en Del om Aarsagerne til, at der tales om mangelfuld Revision; de simpelthen umuliggør effektiv Revision.

En ny Radiumkilde.

I den sydlige Del af Harzen har man fundet en ny Kilde med radioaktivt Mineralvand.

Champignon-Kur.

Champignons anses i Reglen for ufordøjelige og derfor uheldig Føde for svage Maver. Men i Paris prøver man nu at give dem til Patienter hvis Førdøjelse er saa ødelagt, at de hverken kan taale Kød eller Mælk, men som allige-

vel trænger til noget mere styrkende end almindelig vegetarisk Kost. Det paa staas, at hvis man holder ud og daglig forøger Svampemængden lidt — f. Eks. til godt 25 gr. daglig — vil man opnaa vidunderlige Resultater.

Juletrækningen.

Varelotteriets 3. Trækning finder Sted 9.-10. December saa betids, at man har Chancen for at vinde til Julegaverne. Fornyelsen slutter den 7., og Salget den 8. December. Der er 91.800 Gevinster tilbage i Serien.

Et Daghotel.

I Foraaret blev der i Berlin aabnet det saakaldte „Europahaus“, som maa siges at være Kontinentets største Forretningshus. „Europahaus“ har særlig Interesse derved, at der er aabnet et stort Dag-Hotel — det første af sin Slags i Tyskland, Hensigten hermed har været at skaffe de rejsende, som ankommer til Berlin om Morgenen og atter skal rejse videre om Aftenen, et Værelse til at hvile i etc., der staar til deres Disposition hele Dagen. I den nye Bygning er der indrettet en stor Svømmehal og et Gymnastiklokale samt ikke mindre end 1000 Værelser forsynede med Bad. Gennemsnitten pr. Værelse er 2,50 Mark.

T-Melet.

Det er fremstillet og bragt i Handelen en ny dansk Melsort af ovenanførte Navn. Den indeholder Tørmælk og Malt i holdbar Form og er altsaa saaledes tilberedt at den uden videre Behandling kan blandes op med Vand. Hovedfordelen skal være, at man undgaar den truende Fare, at Mælken bliver sur inden Bagningen.

Det nye T-Mel er gennemprøvet i mange Bagerier og er faldet ud til stor Tilfredshed. Det menes at have en Fremtid for sig.

Allinge-Saundvig Kommunes Regnskab 1930-31.

Indtægt.	
Renter	10985,44
Købstad-Jorder og Ejendomme	1188,61
Gasværket	101,54
Vandværket	1632,63
Afgifter af fast Ejendom	737,55
Andre Afgifter	14815,05
Tilskud fra Staten	5810,00
Andre Indtægter	15942,09
Paalignede Skatter	190,236,75
Ialt	238184,40

Udgift.	
Byens Bestyrelse	21329,06
Forsørgelsesvæsen	27704,12
Tilskud til Hjælpekasser	11791,00
Sygekasser	1536,08
Invalideforsikring	2325,21
Arbejdsløshedskasser og Arbejdsanv.	18174,20
Aldersrente	30633,01
Børn af Enker	1525,40
Skolevæsen	43780,41
Medicinalvæsen	6135,15
Gader, Veje, Kloaker	26143,25
Byens Belysning	6130,48
Brandvæsen	617,07
Offentlige Lystanlæg	1334,09
Bidrag til forsk. Institutioner	1226,80
Andre Udgifter	41303,11
Henlagt til Afskr. 22643,36	
% Specialregnsk. 16866,59	5776,77
Driftsoverskud	719,19
Ialt	238184,40

Krisehjælp
til 23 Landboere pr. Kvartal 1861,61
Ekstraskat 91 Personer — 1874,00

Sølvbryllup
kan Mandag den 7. ds. fejres af Proprietær Funch og Hustru, St. Hallegd.

Staniol om Levnedsmidler.

Staniol, d. v. s. Pladtin, anvendes som bekendt meget til Indpakning af Levnedsmidler; og naar disse er tørre, f. Eks. som Chokolade, er dette farefrit. Derimod har nye Forsøg, anstillede paa Foranledning af det engelske Sundhedsministerium godtgjort, at Ost, der omvikles med Staniol, i høj Grad forurenes af Tinnet, saa at vedvarende Nydelse af saadan Ost kan være skadelig i det lange Løb.

De Averterende

anmodes høfligst om at indsende vort Tugodehavende for Annoncer paa tilsendte Indbetalingskort, Postkonto Nr. 14146, hvilket er den billigste og bekvemteste Maade. Alle Indbetalingskortets 3 Dele maa være udfyldte ved Indbe-lingen, men Deres Postbud vil være Dem behjælpelig hermed og modtage Beløbet + 5 Øre i Porto mod Kvittering paa Postbeviset.

Hvorfor købe Tryksager

Indpakkingspapir og Poser

hos omrejsende Agenter, der paa Grund af Rejsseudgifter maa beregne større Avance paa en ringere Vare, og sælger denne saa Efterkrav og uden Garanti.

J Gornitzkas Bogtrykkeri, Allinge,

er De altid sikker paa at faa Deres Tryksager godt udført til den billigste Pris og saa vidt mulig omgaaende Levering, Telefon 74. Indpakkingspapir, Økonomruller, Konvolutter & Poser til Fabrikpris.

Briller.

Største Udvalg i moderne Briller, Brilletuier og Læseglass hos

Conrad Hansen

URMAGER & GULDSEDMED.

Allinge Tlf. 140.

Lægerecept ekspederes omg.

Vi sender Dem Nordbornholm hver Uge!

Husk derfor paa os, naar De har et eller andet at avertere.

Fikse Damesko

faas fra 6,00 i Skotøjsforretningen

CENTRAL

Torvet, Allinge.

Bernhard Larsen. Tlf. 107.

Biografen.

Søndag Aften Kl 8

Londons Underverden.

En Historie om 4 Menneskeskæbner i 8 Akter.

Hvor Nilen vander - -
Pragfulde Naturbilleder.

Isl. Lammekød

af fortræffelig Kvalitet.

Nye, hele, gule Kogearter.

Extragode store Flækærter

Rigtig Amager Hvidkaal.

Gode Spisekartofler,

King Edwards.

Anbefales som solide, billige Fødemidler.

Nordlandets Handelshus.

Overretssagfører

Jac. Jensen.

Inkassationer, Ejendomshandler. Dokumentskrivning, Dødsbehandling m. v.

Kontor i Allinge:

(Bogtrykker Gornitzkas Ejendom).

Træffes personlig hver Fredag Kl. 11-1.

Min

Barber- & Frisørforretn.

anbefales

H. C. Koefoed, Hasle.

Torvet.

Moderne Dameklipping.

Aktieselskabet

Hasle Bank

modtager Indskud paa Indlaansbog og Folio, Terminsydeiser til Kreditforeninger, ordner Kreditlaan m. m.

Forretningskonvolutter

sælges med Firma for kun 8 Kr. pr. Mille.

Allinge Bogtrykkeri.

Spegesild.

er til Salg Chr. Vang, Helligper Tlf. Hasle 82 u.

Annoncer kan indleveres og betales til vor Repr. i Hasle: Bog- og Bladhandler Marckmann.

Et Parti Dame-, Herre-, Børne-Gummistøvler sælges med 20 pCt. Rabat.

C. Larsen, Vestergade.

Al Last- og Personkørsel

udføres med min lukkede 13-14 Personers Bil til billige Priser. Tlf. Allinge 72. Aage Jørgensen.

Varm

Blodpølse

hver Fredag.

Victualieforretningen, Tlf. 45. Lindeplads.

Al Slags Lastkørsel

samt Svin til Slagteriet besørger billigt. Tlf. Rø 57 x.

Hans Hansen. Brøddegård.

Bornholms

Spare- og Laanekasses

Afdeling i Allinge.

Kontortid 9-12 og 2-4.

Renten af Indskud er paa 3 Mdrs. Opsigelse 4,5 pCt. p. a. Alm. Sparekassevilkaar 4

Elegante Visitkort

50 Stk. med Navn 2 Kr.

TAKKORT billigst.

Allinge Bogtrykkeri.

Prima ungt

Oksekød, Kalvekød og Flæsk

faas til smaa Priser.

G. Jørgensens

Slagterforretning.

Intet Blad

træffer Deres

Kundekreds

bedre end

Nordbornholm!

Skal Kakkellovnen være flot og Stuen ikke snavsøs, saa køber man i PRIMA blot en IBIS — og forbavses.

HASLE

Adventsmøde

for Unge i ZOAR Onsdag, den 9de December Kl. 8. Lærer Simonsen taler. Alle er hjertelig velkomne.

Olsker.

Husmandsforeningens Syforening afholder festlig Sammenkomst med Bankospil i Forsamlingshuset Søndag den 13. December Kl. 7, hvortil alle Husmandsforeningens Medlemmer indbydes. Der bortspilles gratis en Lagkage i første Omgang, derefter 2 Gæs. 6 Ænder og 2 store Flæskesteg.

Bestyrelsen.

Egetræskar

til en hel Gris 7—8 Kr., til en halv Gris 4—5 Kr. Hasle Bødkerforretning. Tlf. 105.

Julegaver!

Smaa færdige fikse Ting for voksne og Børn anbefales til Jul. Hedeveg Marckmann, Hasle.

Syning

af Linned, Kitler m. m. udføres. Smutten, Allinge.

Essenser, kraftige, rene, Citron, Vanille, Mandel og Rom, der Bagværket Velsmag forlene, fra PRIMA taler man om.

Et godt Fotografi

i en pæn Ramme eller en indrammet Forstørrelse efter Deres egne Film er en udmærket Julegave.

Stort Udvalg af Amatoralbum, Broncerammer, store ovale Rammer og Rammelister.

Indramning af Billeder.

Fotograf Alfred Kjøller, Allinge.

Da jeg har paabegyndt et

Fjerkræslagteri

i Klemensker, er jeg altid Køber af alt Fjerkræ til Dagens højeste Priser.

Til Jul er jeg Køber af opskaarne Ænder og Gæs.

J. C. Olesen.

Tlf. Kl. n 33.

Kaal.

Vi sælger god Hvidkaal

af 4 Øre pr. Halvkilo. Rødkaal 5

Leveres efter Bestilling.

Tlf. Allinge 99x. Dalegaard.

Den bedste og den billigste

Julesteg

faar De hos

W. Rømers Kødudsalg.

Tlf. Allinge 118.

RØ.

Ved Indre Missions Bortlodning den 27. blev følgende Numre udtrukne.

Spisestuesæt rød Seddel Nr. 87 Kaffedug, hvid 200

Genstandene kan afhentes hos Chr. Nielsen.

Olsker.

Statskat for 1. Halvaar 1931—32 bedes betalt og modtages ved Mejeriernes første Udbetaling.

Sogneraadet.

Almanaker og Julehefter

Glansbilledalbum for Børn. Julespil og „1000“ andre Ting, passende til Julegaver, anbefales.

Marckmanns Bog- og Bladhandel, Hasle.

Hjemmelavet Paalæg, Fars, Sylte, Medister- og Lungepølse.

Varm Blodbudding hver Fredag Middag.

A. Lyster, Hasle. Telefon 74.

Hasle Brød- og Konfitureforretning anbefaler

Chokolade og Konfiture fra de bedste danske Fabriker for Eksempel Anthon Berg og andre.

Til Højtiden anbef. Marzipanmasse, Overtrækehokolade.

Friskbagt varmt Wienerbrød

hver Aften Kl. 7,30.

Elisabeth Christensen.

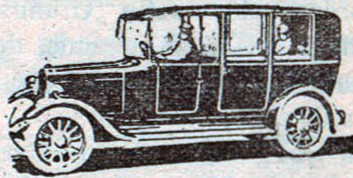
Undertegnede

flyttede 1. December

fra Nørregade til Hr. Gartner Jensens Ejendom ved Havnen.

Tlf. 145.

Poul Nielsen, Autovognmand.

Til alle Reparationer

af Bygninger, Udbo og Inventar har vi

gode, stærke Brædder i alle Dimensioner

og sælger til meget rimelige Priser. Ekstra Rabat pr. Kontant.

Nordlandets Handelshus.

I første Halvdel af December Maaned

kommer den billigste Levering af

18 pCt. Superfosfat og 40 pCt. Kaligødning

til Foraarsbrug. — Rentefri Notering pr. 1. Juni 1932.

Vær sæe god at afgive Ordre snarest til

Nordlandets Handelshus.

Rene, sunde Kornvarer, højere Priser.

Vi modtager gerne gode Kornvarer i Bytte for alle Slags Butiksvarer samt alle andre Indkøb i Forretningen — og lover Kunderne en god Afregning.

Nordlandets Handelshus.

Vi holder smaa Udsalgspriser

paa alle Sorter Hønseskorn og Skaller.

Konsulent Oluf Nielsens Hønsfoderblanding anbefales.

Nordlandets Handelshus.

De vandt i

VARELOTTERIET

— nu er det maaske Deres Tur, saa De kan faa alle Julegaverne og Julens øvrige Udgifter dækket. 3. Trækning — Juletrækningen — staar for Døren, den finder Sted den 9. og 10. December, og et Lod koster kun

Kr. 2.60

GRIB CHANCEN!

Fornyelsen slutter den 7. December og Salget slutter den 8. December.

Lodsedler faas hos aut. Kollektor Barber Johs. Larsen.

Vil De have Fart i Omsætninger?

Hvad hjælper det at Lageret er fuld af Varer, naar Butikken mangler Kunder.

Den store Omsætning til en lille Avance giver den store Kundekreds, naar der averteres i Nordbornholm

Flere nye **Kjolestoffer** er hjemkomne.

Sidste Nyheder for Efteraar og Vinter i de sædvanl. gode Kvaliteter. Der sælges til de bekendte billige Priser.

Nordlandets Handelshus.

Køb Uldtæpper hos os!

Af Prima Uld fra 5,85.

Svære Bomulds- 2,10.

Fikse mønstrede Floneltæpper samt gode Rejseplaid.

Nordlandets Handelshus.

Vi har faaet ny Sending af

Herre-Vinterfrakker

af prima Stoffer og i ekstra solid Udførelse Priser 20-60 Kr.

Her er meget godt Køb for disse gode Kvaliteter.

Nordlandets Handelshus.

Vi har virkelig gode, smukke Ting at forevise af de nye Sendinger, og nu tænker vi særlig paa

Jumpers og Pullovers

til Damerne og Ungdommen. Virkelig billige Priser i

Nordlandets Handelshus.

Forlang Hasle Fodertran hos Deres Købmand eller Brugsforening.

Tlf. 21. Hasle Fodertranfabrik.

Efteraarssvarerne

er nu hjemkomne. Stort og smukt Udvalg, saavel i Habit- som Frakkestoffer.

De finder altid den Vare, De søger i

C. Josefsens Skræderforretning.

Tlf. Allinge 28.

De rigtig fede norske Spegesild

af passende Størrelse sælges i Haandkøb, Fjerdinger og hele Tønder til meget rimelig Pris.

Nordlandets Handelshus.

Slagteriets Udsalg paa Lindeplads

anbefaler sig med fersk og røget Flæsk, Morbrad og Karbonade hjemmelavet Fars, Medister, Sylte, Leverpostej og Lungepølse. Alt i Paalæg og Konserves.

Friske Slagterivarer Onsdag og Fredag.

Johanne Hansen Tlf. 45.

Kofoed & Mortensens Byggeforretning

Ligtøj og Ligsenge. Ligkistelager. Ordning af Begravelser

Telefoner 77 og 79.

Møllers Bogbinderi

Tlf. 865. Chr. Dideriksen, Rønne. Tlf. 865

Indbinding af Bøger. — Protokolfabrik. — Papirvarer.

I. Kl. Arbejde. — Rimelige Priser. — Hurtig Levering.

Leverandør til Biblioteker, Foreninger og Øens største Forbrugere.

Al Slags Lastkørsel

samt Transport af Svin til Slagteriet besørger gerne.

Tlf. Rutsker 20 x. H. A. Jensen, Vang.

BRØDRENE ANKER, HASLE

JERNSTØBERI & MASKINFABRIK.

Ajlepumper - Vandpumper - Varmtvands-Anlæg,

I Kommandant Valdemar Reedz's Tid 1716 den 20. Aug. kom den russiske Keiser paa Reden for Allinge og Sandvig med Følge af russiske, engelske, hollandske og danske Skibe. Han kom i Land den første Dag med sit Følge til Allinge og tog sit Logi hos derværende Borger Kaptein Anders Larsen paa hans Sal. Ved Ankomsten blev han meldt for Kommandanten paa Slottet Hammershus, som tillod ham at maatte logere i Land. Han medbragte en Jernlænke og en Jern Felt-seng, hvorudi han laa om Natten, og han lod trække anførte Lænke rundt omkring dette Hus og over Gaden, hvor han laa, saa at al Kørsel var spærret om Natten gennem denne Gade. Han lod holde Skildvagter i Forstuen indenfor den trukne Jernlænke og ligesaa udenfor.

Han logerede her fra den 20. Aug. om Eftermiddagen til den 21. do. om Eftermiddagen, da han vandrede til Sandvig med sine smaa Fartøjer og tog der Logi hos daværende Arkelimester Niels Jørgensen (skal vel være Constabel Niels Jørgensen. Arkelimester af samme Navn døde 1693) paa hans Sal, tilligemed hans Følge, hvor han logerede fra den 21 til den 23. om Eftermiddagen, da han og hans Følge tog ombord og tilsejls. I dette Logi laa han i Værtens Seng; men al Halm blev deraf udtagen, og blev lagt Hø i Stedet for at ligge paa, da han ikke vilde ligge paa det Straa, som Sæden var vokset paa, hvilket var imod hans Religion. I de 2 Ætmaal, han laa der, havde han ligesom i sit forrige Logi i Allinge haft trukket en Jernlænke rundt omkring Huset, hvor han laa, og Skildvagter baade inden og udenfor Jernlænken om Natterne. I disse 2 Dages Tid, han var i Sandvig, skal han være gaaet omkring med 6 Stykker guldskrammerede Herrer og beset den saakaldede Hammersø og den Jordstrækning Øster og Vester for samme og sagt, at der var et bekvemt Sted til en Havn til en saadan en Flaade, som da laa paa Reden, og han ønskede, at han var Ejer af Bornholm, men han vilde se at bytte sig samme til af den danske Regering. Han gik klædt i en staaigraa Livkjole, trekantet Hat med en stor Guldnap udi, sorte Silkestrømper og Sko med store sorte Staalspænder udi, og i disse 2 Dage han var i dette Logi, havde han sin naturlige medfødte Raptus (Epileptiske Anfald, Ligfald), som han affaldt udi i Værtens Have i 2 Livtjeneres og 2 Herrer Overværelse, som indtraf bestemt daglig mellem Kl. 10 og 11. Han bragte med sig sin egen Kok. Hvad Taffel han maatte have brugt i Land, ved man ikke af, da han havde ingen hos sig af Landets Øvrighed.

Paa samme Tid sad den mærkelige Statsfange Læge, Kemiker, Guldmager, Eventyrer og Spiritist Johan Conrad Dippel paa Hammershus.

Han paastod 2 Gange at have haft Besøg af Peter den Stores Aand hos sig i den store Kongesal over Slotskirken.

1778 hedder det i Hans Holcks korte Beskrivelse af Købstæderne i Danmark:

Allinge har Ammunitions- og Materialhus, 74 Gaarde og Huse og er i begge Byer Allinge og Sandvig 484 Personer, som sorterer under Hammershus Birk. — Sandvig bestaar af 3 Gader og 40 Gaarde og Huse. Dens tilligemed Allinge Bys Jorder er anslagen til 28 Tdr. Hartkorn.

Af Prins Christian Frederiks Rejsejournal under hans Ophold paa Bornholm 1824. (B. S. XVI S. 41)

Nogen Havn er der ikke i Allinge, men Stedets smaa Fartøjer løber ind mellem Stenene og bjerger sig der.

Stedets Politimester Byskriver Jacobsen takkede jeg meget for hans Opmærksomhed og havde hans Kone til Bords ved Siden af mig. Hun klagede stakkels Kone over hendes slette Bopæl der paa Stedet, idet de maa leje sig ind i et maadeligt Kvarter; deres Omstændigheder er nok ringe.

Udenfor Allinge var en Artilleri Division paa 4 Kanoner under Løjtnan Dam opmarscheret tilligemed Allinge-Sandvig Borgerkompagni.

Artilleriet udførte nogle Bevægelser med Raskhed og Orden. Borgerkompagniet, som bestaar af raske Søfolk gamle og unge, exercerede og marscherede upaaklageligt under Anførsel af samme Løjtnant Dam, der var afgivet af Kommandanten til at kommandere denne Afdeling, der indtil i Fjor af Mangel paa en bekvem Anfører var uøvet. Imidlertid, da Løjtnanten var beskæftiget med Batteritjeneste, traadte en gammel Spitzborger frem i brun Kjole og Kaarde i Haanden og commanderede nogle Greb ret fermt og uforfærdet. Jeg formoder Kommandanten finder snart en af Byens egne Borgere til at anføre dem.

I Sandvig steg vi blot af for at se Tinghuset, der som de andre Tinghuse har et Værelse med Skranker til Rettens Pleje, Vagtløkalder for Borgervagten og 2 Arreste. Der sad en Dreng under Lavalder arresteret for 2den Gang begaaet Tyveri. Uden om Tinghuset er et Batteri til Forsvar for Landingspladsen. Derfra oversaas denne og Sandflugten, som fra Hammeren strækker sig mod denne By, og paa Batteriets Dossering mod Kysten var Spor nok af den utømmede Sandflugt. Landingspladsen ved Sandvig er mellem Sten, men Bredden selv dyb Sand saa Fartøjer uden Fare kan landløbe. Havn er her næppe at tænke paa, da den vilde blive tilsadt af Sand, og det er grundet nær ved Land.

Hele Vigen mod Hammeren er saaledes bedækket med dyb Sand, som har udbredt sig over hele Granitklippen paa det yderste Forbjerg af Hammeren, hvor Flagstangen med Vagthus er anbragt. Der var ikke foretaget nogen Plantning eller Besaaning med Marehalm, hvilket jeg ogsaa bemærkede til vedkommende Embedsmand.

1836—1851: Barndoms minder fra Allinge af J. Paludan, se Bornholmske Samlinger XIII Bind fra S. 133—147.

Under Kong Fr. VII's Besøg i Allinge 9. Aug. 1851, blev Hestene for Kongens Vogn løbske ved Indkørselen til Byen, dog uden at der skete nogen Skade. I denne Anledning skænkede hans Gemalinde, Fru Lensgrevinde Louise Danner, som ledsagede Kongen, 1000 Rdl. til et Legat for Husarme i Allinge og Sandvig. Renterne uddeles hver 9. August fortrinnsvis til de paa Søen forulykkedes Efterladte.

Om Stormfloden 1872 meddeler „Illustreret Tidende“ fra samme Aar:

— at den yderste Dossering og Mole under Orkanen blev gennembrudt og kastet ind i Havnen, ligesom den store Beskyttelsesmur for Inderhavnen blev omstyrtet; og efterat der saaledes var givet Bølgerne fri Adgang, blev Havnen og Havnepladsen aldeles overskyttet. 2 Skonnerter blev sat paa Land, en Mængde Fiskerbaade og Baade knustes, og de nærmeste Huse undergravede, saaledes at Beboerne maatte flygte ud af dem. Det lidte Tab angives for Havnens Vedkommende til 20000 Rdl. og for private 20—30000 Rdl.

Ifølge Trap har Allinge i 1857 6 Gader med ca. 110 Bygninger og Sandvig 4 Gader med 50—60 Bygninger.

Byernes Jorder opføres til 79 Tdr. 6 Skp. 1 Fk. bornholmsk Hartkorn. Af disse beløber Byernes Fællesjorder sig til 464 Tdr. Land, hvoraf 52 Tdr. er udskiftede og de øvrige benyttede i Fællesskab.

Der er 6 Borgerrepræsentanter. Kommunen ejer 412 Tdr. Land Udmarksjorder. 1870 har Allinge 120—130 Bygninger og Sandvig 50—60 dito. Byernes Fællesjord: 391 Tdr. Land.

Kommunen besjeres af Borgmesteren (kongevalgt) og 7 valgte Medlemmer. Dens Udgifter: 4800 Rdl.

Allinge har 2 Gæstgivergaarde, 6 Købmænd, 1 Skibsbyggeri, 2 Stenhuggerier (20 Arb.), 1 Teglværk (10 Arb.), 1 Kalkbrænderi, 2 hollandske Vejrmøller og 2 Stubmøller, 1 Bryggeri. Sandvig har et Brændevinsbryggeri og en Stubmølle.

1897. Allinge: 25 Gader og Stræder med 316 Huse. Sandvig: 15 Gader med 131 Huse.

Allinge-Sandvig Markjorder.

Den sydvestlige Del — jfr. Kortet S. 110 — har tidligere hørt under Olsker Sogn. Ved den i 1848 fuldendte Deling af de bornholmske Lyngmarker (Udmarksjorder) blev dette Grundstykke tillagt A.—S. Kommune, der senere solgte det til private. Det smukke høje Klippedrag — Langebjerg — i den nordvestlige Del af Markjorderne ligesom Strandløkken mellem Byerne og Strandmarkerne Syd for Allinge, der tidligere laa under Kommunen, er ligeledes blevet solgt til private. I det hele taget synes den stedlige Forvaltning at have lidt af en stadig Trang til at skille sig af med, hvad den ejede.

Paa Madsebakke omtrent midt imellem Byerne (ovenfor Gartneriet) ca. 300 m. fra Landevejen findes de interessante Helleristninger.

Allinge-Sandvig Markjorder bestod 1858 bl. a. af følgende Jordstykker: Mellem Langebjerg og Sandvig: Vestløkken og Arrends Vang. Sydligere og Vest for den gamle Byvej: Abilde- og Simonsløkken. Øst for Vejen: Gedde- og Pibereløkken Madsebakke-Kæmpe- og Pileløkken (nordvest for Allinge). Vest for Allinge: Bækkeageren ved Hælvede Skoven, Bærrestubben, Bryggersløkken (adskilt af Følledalen, fra Gaardene Ege- og Kokkeløkke), endvidere: Krantshøjløkken, Stor Britanien, Brinken, Vangen, Steners Løkke (begrænset mod Nord af Aamindet). Sydvest og Syd for Allinge: Grumme- Angers- og Knudsløkke, og ved Olskerkirkevejen: Udløkke og Storeløkke. Mellem Byerne strakte Strandløkken sig fra Kongskæret og omtrent til Korsbjerget.

Byernes Jorder udgjorde 1905 ialt 322 ha., deraf 29 ha. Skov med et samlet Hartkorn paa 77 Tdr.

Handel og Skibsfart.

Strømhandel.

Ældre Folk mindes endnu den vidtberømte „Allingeossa“, som skal have været af en usædvanlig Størrelse, ja, endog have udviklet sig til at være bundløs, idet den gik i et med Baaden, saaledes at Mundingen kunde løftes langs Skibssiden helt op til Rælingen og fyldes fra det Skib, man handlede med.

Denne Form for Handel paa Søen ansaas andre Steder for ulovlig, men tolereredes her, sagtens fordi der manglede en ordentlig Havn, hvor Skibene kunde lægge til.

En Sag for Hammershus Birke- ting mod Hans Madsen Grønbech, som tiltaltes for ulovlig Strømhandel oplyser dette Forhold nærmere (ca. 1825).

Hans Jørgen Holm vidnede, at Strømhandel her er almindelig og mente at den var lovlig. Man bekymrede sig ikke om Skibspapirer o. lign. Formaliteter, man købte, hvad man kunde faa, naar man ellers kunde blive enig med Skipperen. Undertiden kendte man Skipperen, undertiden ikke. Man købte hele, halve eller Dele af Ladningen enkeltvis eller i Fællesskab. Det blev fortoldet bagefter. Iøvrigt lod man det bero paa Skipperens Ansvar, om han maatte sælge eller ej. Handel fandt Sted saavel med Skibe under Sejl som for Anker, der handlede med Korn,

Brædder, Tømmer, Tjære og Brænde, Fajance var købt i store Masser, iøvrigt med alt muligt.

Mogens Alling bekræfter Vidnesbyrdet og kender intet Forbud mod slig Handel.

Toldofficiant Grønberg bekræfter det ogsaa og mener, at saadan Handel har været almindelig, saa længe Folk kan erindre.

For en Del Aar siden havde man købt en stor Masse Rug hos en Skipper fra Riga. Borgerne blev tiltalte herfor, men frikendt af Højesteret.

Panum Bornholms Beskrivelse 1830:

Allinge er en vel lille By, som i Ordets egentlige Forstand er bygget paa Klipper. Den viser, at dens Indbyggere besidder en jævn Velstand, hvilken de vedligeholder ved nogen Avling og ved Handel med Sverrig, Christiansø og fremmede forbisejlede Skibe, hvortil de ofte bringer Grønt, Æg, smaa Kreaturer, og ombytte det med Vare (Hør, Hamp, Tjære . . .) For Sandvig gælder det samme som for Allinge.

1870 var der 6 Købmænd i Allinge, i Sandvig et Brændevinsbrænderi.

1896 fortoldedes følgende fremmede Varer.

Bomulds- og Linnedvarer 1303 Pd. Vin 664 Pd. Spirituose 80Gr. 26 Drthr. Kaffe 3055 Pd. Olier 1375 Pd. Salt 84,304 Pd. Sukker 3916 Pd. Stenkul 3,385,200 Pd. Metaller o. l. 76,426 Pd. Tømmer og Træ 264 Clstr. og 8639 kb.fd.

Af indenlandske Frembringelser udførte til Udlandet bl. a. 276 Pd. fersk Laks., 24,282 Pd. røget Sild, 20,580 kbfd. Granitsten., 16,379 kbfd. tilhugget Sten, 227,250 kbfd. Brosten, 53,064 kbfd. Skærver, 17,386 Td. Grus. Til indenlandske Steder, 3635 Pd. fersk Laks, 497 Ol. fersk og 435,415 Pd. røget Sild, 5305 kbfd. raa Granitsten, 41,831 kbfd. tilhugget, 4000 kbfd. Brosten.

Indtil 1658 var der Færgesart fra Allinge-Sandvig til Simbrishavn. I Aug. 1808 havde Allinge-Sandvig 1 Jagt paa 3 Kommercelæster med en Besætning paa 3 Md.

1838 var der 2 Jagter paa til- sammen 7,5 Kom. Læster. (en paa 4 og en paa 3,5)

1855: 6 Skibe drægtige 67,25 Clstr. 1870: 9 — — — 122,5 Clstr.

1870 var der i Allinge et Skibsbyggeri for mindre Skibe.

1896 var der af hjemmehørende Fartøjer og maalte Baade i Allinge-Sandvig 15 med en samlet Tonnage: 365,4 Tøns samt 60 ikke maalte Baade.

Havneforhold.

Den 2den Oktober 1799 holdes der Raadstuesamling i Sandvig i Anledning af en Skrivelse fra hans høj grevelige Excellence Stiftsbe- falingsmanden angaaende Allinge Havn, men Enighed opnaaedes ikke i Borgerskabet, om man skulde foretrække at købe Grund til Havn eller, om man skulde bygge et Tinghus. Tinghuset blev kort efter bygget i Sandvig, men Havnen fik derimod Lov til at vente endnu adskillige Aar.

En Slags Havn havde Birket, som tidligere omtalt, haft i Sæne- bugten; men den var nok paa dette Tidspunkt forlængst gemt og glem, og man var henvist til de talrige Naturhavne blandt Klippeskærene langs Kysten, hvor Baade kunde holde til, og enkelte Steder med Sandbund, hvor noget større Fartøjer kunde „landløbe“, i det hele taget nærmest Principet: Hver Mand sin Havn.

Havnene ved Salomons Kapel er tidligere nævnt. Ligeledes „Landingspladsen“ i Sandvig. Tæt Syd for Sandvig ligger „Hellig Gretes Havn“, men om denne

Indskæring har andet med Havn at gøre end Navnet, ertvilsomt. Anderledes med Allinge, hvor man havde adskillige „virkelige“ Havne, d. v. s. Steder, hvor Menneskehaand har hjulpet paa Naturforholdene, og hvor Stederne gennem umindelige Tider har tjent som „Havne“.

Syd for Allinge ligger Løse- bækkedahnen og nordligere i Allinges sydlige Udkant, Kæmpe- havnen; længere mod Nord, Grønbergehavnen og Vinbergehavnen, under Højers Hotel Markerehavnen og endelig Jagtehavnen.

Den første egentlige Havn i moderne Forstand byggedes vistnok i Aar 1837 og bestod i en Udvidelse af Jagtehavnen. (I nævnte Aar optoges i hvert Fald et større Laan til Havnebygning). Indløbet var da omtrent vinkelret paa Kystlinien og førte lige ud i det aabne Hav.

Efterat Yderhavnen var bygget ca. 1860, lukkedes det tidligere Indløb, og den første Havn blev nu Inderhavnen, som kun var halvt saa stor som nu, men 1884 udvidedes med sin sydlige Halvdel hen mod Højers Hotel.

I Sandvig begyndte man 1831 at anlægge en Havn, men Arbejdet opgaves nogle Aar efter, da Storm gentagne Gange ødelagde, hvad der var gjort.

1857 havde Sandvig Havn en Gæld paa 3000 Rdl.

To i København bosatte Bornholmere, Bromand Sonne og Skibskaptajn Hillebrandt havde saavel selv, som ved Opfordring til andre i Hovedstaden, sammenskudt en Sum paa 550 Rbd., Byerne Allinge og Sandvig, især sidstnævnte, bidrog kontant omtrent 550 Rbd., og af den Kgl. Kasse bevilgedes et Laan paa 2000 Rbd. Udgifterne udgjorde 2100 Rbd., men den frivillige Bistand af Spand- og Gangdage, hvortil hørte nogen af de Militære (Kommandanten tillod Militærsoldaterne at arbejde paa Havnen i St. f. at gøre Tjeneste) anslag man til 2000 Rbd. Ved et stærkt Stormvejr 1835 beskadigedes Havneanlægget betydelig. Til Istandsættelsen medgik nye Omkostninger, men atter havde den 26 Dec. 1836 en Paalandsstorm, men fornemlig den voldsomme Overbrud af Søen den 8—10 April 1837 saa ødelæggende Virkninger, at der nu (1839) er Overvejelser om forandret og indskrænket Plan for Havne-Anlæg paa dette Sted. (meddelt af Fr. Taarup 1839).

I Traps Beskrivelse fra 1857 hedder det:

Allinge Havn har i de senere Aar modtaget betydelige Forbedringer, ligesom dens Afbenyttelse og derved dens Indtægter ere tiltagne. Sandvig Havn har desværre kun Gæld. Disse Forhold kunne væsentlig forklare, at Allinge tiltager, medens Sandvig aftager.

— Sandvig har altsaa dengang haft en Havn. — Trap 1870:

Allinge Havn er med stort Besvær og megen Bekostning (ca. 40,000 Rdl.) udspærret i Klippen og efterhaanden udvidet, saa at den nu bestaar af en Indrehavn og en Ydrehavn, adskilt ved en Port. Sandvig Havn er kun ubetydelig og nærmest bestemt for Baade.

Under Stormfloden 1872 ødelagdes aldeles den ydre Mole, og de indstyrtede Stenmasser gjorde Havnen utilgængelig; først 1876 kunde den atter aabnes for større Skibe.

Som før nævnt udvidedes Inderhavnen 1884 til omtrent det dobbelte.

1914—19 foretoges betydelige Udvidelser, Uddybning af Inderhavnen, Ombygning og Udvidelse af Havneporten til 11 m.s Brede, Uddybning af Yderhavnen, Ombygning og Forlængelse af dens Nordkaj samt Uddybning af Indløbet, alt for ca. 300,000 Kr. Dybden i Indløb og Yderhavn er nu 4,7 m., i Inderhavnen 4,4 m.

Fortsættes.

K. E. S. Koefoed.